

СХВАЛЕНО

Вченою радою КНЗ КОР
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти
педагогічних кадрів»
(протокол від 24.02.2025 р. №2)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор КНЗ КОР
«Київський обласний інститут
післядипломної освіти
педагогічних кадрів»

Віра РОГОВА

Наказ від «26» лютого 2025 р. № 78

ПІГОДЖЕНО

Проректор

(підпис)

Олена ЧАСНІКОВА

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ
ВЧИТЕЛІВ-ДЕФЕКТОЛОГІВ**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Освітня програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 № 904. Програма враховує основні положення Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про охорону дитинства», Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800, Положення про спеціальну школу та навчально-реабілітаційний центр, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979, Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 р. № 979, Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2022 № 483, Положення про логопедичні пункти системи освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 13.05.1993 №135, інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність вчителів спеціальної освіти та з урахуванням європейського вектора розвитку освіти України, стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх міжнародних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі освіти та професійного розвитку вчителів спеціальної освіти, відповідно до сучасних викликів суспільства й освіти.

Сучасні вчителі вчителі-дефектологи закладів та установ освіти мають бути готовим до роботи за державними освітніми стандартами в контексті реформування системи освіти, у тому числі виконання заходів щодо реалізації євроінтеграційних процесів у галузі освіти, інклюзивного підходу, посилення ролі цифрових технологій в організації освітнього процесу та активного використання технологій дистанційного навчання.

Мета освітньої програми: професійний розвиток вчителів-дефектологів відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей педагогічних працівників закладів освіти необхідних для організації навчання, виховання та корекції розвитку дітей.

Основні завдання:

- забезпечити розвиток загальних і професійних компетентностей вчителів-дефектологів закладів та установ освіти;
- поглибити і розширити знання вчителів-дефектологів закладів та установ освіти з теорії й практики навчання, психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, що забезпечує якісні зміни в організації освітнього процесу та створює передумови для інноваційних перетворень у сучасній шкільній системі;
- активізувати розвиток значущих професійних якостей вчителів-дефектологів закладів та установ освіти;
- удосконалити вміння вчителів-дефектологів закладів та установ освіти відповідно до основних напрямів державної політики, її європейського вектора розвитку;
- поглибити і розширити теоретичні знання з фахових і психолого-педагогічних дисциплін.

Загальні очікувані результати охоплюють

Знання й розуміння:

- сучасних тенденцій розвитку освіти загалом;
- нормативно-правових основ, законодавчих актів у сфері базової середньої та спеціальної освіти;
- сутності Концепції Нової української школи;
- сутності основних ідей, принципів побудови Державного стандарту загальної середньої освіти;

- структури та змісту типової освітньої програми та освітньої програми закладу освіти, типового навчального плану та робочого навчального плану, модельної навчальної програми та навчальної програми;
- планування освітньої діяльності в закладі освіти;
- академічної свободи вчителів-дефектологів закладів освіти в організації освітнього процесу.

Уміння:

- організовувати освітній процес відповідно до вимог законодавства;
- застосовувати різні функції, методи та інструменти в процесі організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами;
- формувати в дітей з особливими освітніми потребами ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей;
- використовувати модельну навчальну програму для розроблення навчальної та корекційно-розвиткових програм;
- ефективно взаємодіяти й працювати в команді.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- гуманістична спрямованість освітнього процесу;
- дитиноцентризм, цінність особистості;
- готовність до реалізації сучасних цілей освіти;
- професійна мобільність та гнучкість;
- усвідомлення необхідності постійного професійного розвитку;
- відданість ідеї щодо значущої участі в освітньому процесі усіх учнів;
- просування національно-патріотичних та демократичних цінностей (патріотизм, відповідальність за долю держави, повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність).

Укладач програми	Дерій Олена Василівна, методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти комунального навчального закладу Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів
Найменування програми	Освітня програма підвищення кваліфікації вчителів-дефектологів
Цільова аудиторія за спеціальністю або за посадою педагогічного працівника	вчителів-дефектологів
Мета програми	Професійний розвиток вчителів-дефектологів відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей педагогічних працівників закладів освіти необхідних для організації навчання, виховання та корекції розвитку дітей
Обсяг (тривалість), що встановлюється в годинах та/або кредитах ЄКТС	60 год / 2 ЄКТС 60 год: 24 год аудит. год. + 36 год керована самостійна робота (2 кредити ЄКТС)

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться	Загальні компетентності: ЗК.01, ЗК.02, ЗК.03, ЗК.04, ЗК.05 Професійні компетентності: А1 Мовно-комунікативна компетентність (А1.1, А1.2, А1.3, А1.4); А2 Предметно-методична компетентність (А2.1, А2.2, А2.3, А2.4, А2.5, А2.6, А2.7); А3 Інформаційно-цифрова компетентність (А3.1, А3.2, А3.3); Б1 Психологічна компетентність (Б1.1, Б1.2, Б1.3, Б1.4); Б2 Емоційно-етична компетентність (Б2.1, Б2.2, Б2.3); Б3 Компетентність педагогічного партнерства (Б3.1, Б3.2, Б3.3); В1 Інклюзивна компетентність (В1.1, В1.2, В1.3); В2 Здоров'язбережувальна компетентність (В2.1, В2.2, В2.3, В2.4, В2.5); В3 Проєктувальна компетентність (В3.1); Г1 Прогностична компетентність (Г1.1, Г1.2); Г2 Організаційна компетентність (Г2.1, Г2.2); Г3 Оцінювально-аналітична компетентність (Г3.1, Г3.2, Г3.3); Д1 Інноваційна компетентність (Д1.1, Д1.2, Д1.3); Д2 Здатність до навчання впродовж життя (Д2.1, Д2.2); Д3 Рефлексивна компетентність (Д3.1)
Строки виконання програми	Календарний рік
Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації	Свідоцтво про підвищення кваліфікації
Забезпечення розміщення освітньої програми на сайті	програма: сайт: https://www.kristti.com.ua/

Зміст програми

№ з/п	Назва та зміст навчального модуля	Всього годин	Аудиторні			Самостійна робота
			Лекції	Семінари	Практичні	
Модуль І. Філософія освіти ХХІ століття		2	2	–	–	2
1.1.	Філософські аспекти модернізації освіти в контексті традицій та інновацій	2	2	–	–	
Модуль ІІ. Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах реформування освіти		8	–	–	8	12

2.1	Виклики війни: психолого-педагогічна допомога дитині з ООП	2	–	–	2	
2.2	Розвиток професійної компетентності вчителів-дефектологів закладів та установ освіти	2	–	–	2	
2.3	Підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища Нової української школи	2			2	
2.4	Особистісний саморозвиток педагога в умовах реформаційних процесів в освіті	2			2	
Спецкурс «Психолого-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу»						6
Модуль III. Організація діяльності вчителів-дефектологів в закладах та установах освіти		10	8	–	2	20
<i>Інваріантна складова</i>		8	6	–	2	
3.1.	Створення освітнього корекційно-розвиткового середовища в умовах Нової української школи	2	2	–	–	
3.2	Особливості організації корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру	2	2	–	–	
3.3	Характеристика особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами	2	–	–		
3.4.	Сучасні підходи до вибору системи завдань та наочно-дидактичних матеріалів до логопедичних занять та обстеження дітей з порушеннями мовлення	2	2	–	–	
<i>Варіативна складова</i>		2		–	2	
3.5	Профілактика професійного вигорання педагогічних працівників на основі використання засобів декоративно-ужиткового мистецтва	2	–	–	–	
3.6	Арт-терапевтичні практики для гармонізації емоційно-особистісної сфери педагога	2	–	–	2	
3.7	Онлайн сервіси для створення навчального контенту	2	–	–	2	
Модуль IV. Діагностико-аналітичний модуль		4	–	–	4	2
4.1.	Тематична дискусія	2	–	–	2	
4.2.	Вихідне діагностування	2	–	–	2	

Модуль I. Філософія освіти XXI століття

1.1. Філософські аспекти модернізації освіти в контексті традицій та інновацій

Філософські підходи до модернізації освіти. Традиціоналізм в освіті: огляд традиційних підходів до освіти. Методологічні принципи виховання: природовідповідності, культуровідповідності та народності. Генеза проявів цих принципів у модернізації освітнього процесу від античних часів до сьогодення. Стандартизація змісту освіти. Аргументи за збереження традицій в освіті. Прогресивізм в освіті. Ідея інноваційного підходу до освіти. Аргументи за впровадження інновацій в освітній процес.

Модуль 2. Професійний модуль.

Тема 2.1. Виклики війни: психолого-педагогічна допомога дитині з ООП.

Ця тема ставить перед собою завдання проаналізувати психологічні та педагогічні виклики, які виникають у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) під час воєнних конфліктів, вплив війни на психічне та емоційне становище дітей з ООП та їх можливості отримання якісної освіти та соціальної адаптації. Розглядаються різноманітні стратегії та програми психолого-педагогічної підтримки, призначені для забезпечення допомоги та захисту цій вразливій категорії дітей під час воєнних конфліктів. Приділяється увага ролі різних стейкхолдерів, включаючи вчителів, психологів, соціальних працівників та громадських організацій, у наданні необхідної допомоги та підтримки цій вразливій категорії дітей.

Тема 2.2. Розвиток професійної компетентності вчителя-логопеда та вчителя-дефектолога закладу освіти.

Дана тема розглядає процес розвитку професійної компетентності вчителя-логопеда та вчителя-дефектолога в закладах освіти. Обидва профілі вчителів відіграють важливу роль у навчанні дітей з різними порушеннями мовлення та навчальними потребами. У роботі розглядаються основні аспекти розвитку професійної компетентності цих фахівців, зокрема, їхні знання, вміння та особистісні якості, необхідні для успішної роботи з дітьми з особливими потребами. Аналізуються та оновлюються форми та методи роботи спрямовані на покращення професійних вмінь та навичок вчителів-логопедів та вчителів-дефектологів. Це допоможе забезпечити якісну освітню підтримку дітей з особливими освітніми потребами та підвищити їхні шанси на успіх у навчанні та житті.

Тема 2.3. Підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища Нової української школи.

Професійно-особистісні якості та компетенції педагога для роботи у класі/групі з інклюзивним навчанням закладу освіти. Концепція НУШ висуває якісно нові вимоги до професійної діяльності та особистості сучасного вчителя; впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти; ідеологія дитиноцентризму. Створення інклюзивного простору. Спеціальна підготовленість педагогів; освітнього середовища, матеріально-технічного забезпечення. Вимоги до професійних якостей педагога в процесі інклюзивного навчання. Процес формування професійної готовності вчителя до інклюзивного навчання. Базові компоненти психолого-педагогічних знань, умінь та навичок педагога, який здійснює інклюзивне навчання. Освітньо-інформаційний, професійно-практичний, організаційно-комунікативний, Особистісні якості вчителя класу з інклюзивним навчанням: знання. Знання про особливості психофізичного розвитку дитини з ООП, про методи та прийоми роботи з цією категорією дітей, про зони актуального та найближчого розвитку, теоретичні засади інклюзивного навчання, знання, уміння та навички, креативність, організаторські здібності, комунікативність, загальнолюдські якості. Бар'єри: любов, емпатія, співпереживання, добайливість, чесність, ентузіазм, наполегливість, розуміння. Умови успішного функціонування освітнього інклюзивного середовища. Збереження його психологічного здоров'я. Самовдосконалення, самореалізація, спілкування з великою кількістю людей: учнями, батьками, колегами вимагає від вчителя позитивності і раціональності мислення, оптимізму, невичерпного резерву творчої праці. В зв'язку з навантаженням у своїй професійній діяльності вчитель потребує підтримки друзів, сім'ї, колег, вміння керувати власним емоційно-вольовим станом, раціонально витратити особисті фізичні та психологічні ресурси. Практичні поради вчителю.

Тема 2.4. Особистісний саморозвиток педагога в умовах реформаційних процесів в освіті.

Тема спрямована на особистісний саморозвиток педагога в умовах реформаційних змін в освітній системі. Із зростанням вимог до сучасного освітнього середовища та впровадженням нових підходів до навчання, педагоги знаходяться під тиском адаптації та постійного

самовдосконалення. Відстежується вплив реформаційних процесів на професійний та особистісний розвиток педагога. Аналізуються стратегії та методики, спрямовані на підтримку особистісного росту педагогів, включаючи самоосвіту, тренінги, менторство та рефлексивну практику. Надаються можливості розширити розуміння процесу саморозвитку педагогів у контексті сучасних реформ в освіті. Це допомагає забезпечити якісну освітню підтримку та сприяти професійному зростанню вчителів, що в свою чергу позитивно впливає на якість навчання та розвиток учнів.

Спецкурс: Психолого-педагогічна підтримка учасників освітнього процесу Основні принципи надання психосоціальної допомоги.

Ресурсність, модель подолання стресу М. Лаада (BASIC PH). Емоційні порушення в дітей різних вікових категорій. Способи відновлення ресурсного стану в умовах війни. Збереження психологічного здоров'я під час самоізоляції, дієві техніки самодопомоги. Особливості зниження рівня тривожності в дітей. Психічне здоров'я, психосоціальна підтримка: зміст понять. Надзвичайні ситуації. Благополуччя людини. Взаємозв'язок проблем психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в надзвичайних ситуаціях. Визначення понять «стрес», «життєстійкість». Забезпечення необхідних умов для подолання гострої реакції психіки людини на стрес. Опанування прийомами, які сприяють управлінню стресом, відновленню емоційної рівноваги в надзвичайних ситуаціях. Стратегії, інструменти для підтримки ментального здоров'я в освітньому середовищі. Вправи на стабілізацію психоемоційного стану педагогічних працівників та дітей, на запуск когнітивних процесів у процесі навчання

Модуль 3. Організація діяльності вчителів спеціальної педагогіки (вчителів-дефектологів, вчителів-реабілітологів, вчителі лікувальної фізкультури, ритміки та соціально-побутового орієнтування) в закладах освіти

Тема 4.1.1. Створення освітнього корекційно-розвиткового середовища в умовах Нової української школи.

Створення освітнього корекційно-розвиткового середовища в контексті впровадження Нової української школи. У світлі сучасних тенденцій у галузі освіти та стрімкого розвитку інклюзивних підходів, дослідження аналізує можливості створення сприятливого навчального середовища для всіх учнів, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. Аналіз концепції Нової української школи та її вплив на організацію навчального процесу. Ключові принципи та стратегії, які можуть бути використані для створення інклюзивного навчального середовища, враховуючи індивідуальні потреби кожного учня. Практичні рекомендації та методичні матеріали для вчителів, шкіл, та інших освітніх установ з метою створення ефективного корекційно-розвиткового середовища в умовах впровадження Нової української школи. Це сприятиме покращенню якості освіти та соціальній інклюзії дітей з різними освітніми потребами

Тема 4.1.2. Особливості організації корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру.

Особливості організації корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного спектру

Визначення розладів аутичного спектру та їх основних характеристик. Основні виклики та труднощі, з якими зіштовхуються діти з розладами аутичного спектру у освітньому та соціальному середовищі. Особливості психологічного, емоційного та соціального розвитку дітей з розладами аутичного спектру. Методи та стратегії корекційної роботи з дітьми з розладами аутичного. Індивідуальні та групові підходи. Застосування технологій та методик у

корекційній роботі з дітьми з розладами аутичного спектру. Роль батьків та педагогів у корекційній роботі з дітьми з розладами аутичного спектру.

Тема 4.1.3. Сучасні підходи до вибору системи завдань та наочно-дидактичних матеріалів до логопедичних занять та обстеження дітей з порушеннями мовлення.

Сучасні підходи до вибору системи завдань та наочно-дидактичних матеріалів для проведення логопедичних занять та обстеження дітей з порушеннями мовлення. Враховуючи складність цього завдання і важливість індивідуального підходу до кожної дитини, дослідження аналізує різноманітні методики та стратегії, які можуть бути використані для створення ефективного логопедичного процесу. Розглядаються сучасні підходи до планування та вибору завдань, які сприяють розвитку мовлення та комунікативних навичок у дітей з порушеннями мовлення. Аналізуються також різноманітні типи наочно-дидактичних матеріалів, які можуть бути використані для підтримки логопедичного процесу та забезпечення оптимального засвоєння матеріалу. Забезпечить більш успішний та індивідуалізований підхід до логопедичної допомоги цій категорії дітей.

Тема 4.1.4. Характеристика особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Інтегрування дітей з особливостями освітніми потребами в загальноосвітній простір України є одним із напрямів гуманізації всієї системи освіти, що відповідає пріоритетам державної політики. Дана тема присвячена характеристиці особливостей розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Зосереджуючись на різних категоріях особливих освітніх потреб, таких як діти з порушеннями розвитку, діти з розладами спектра аутизму, діти з порушеннями мовлення тощо... Аналізуються ключові аспекти розвитку дітей з особливими освітніми потребами, фізичного, психологічного та соціального розвитку. Розглядаються особливості когнітивного розвитку, емоційно-психологічного стану, мовленнєвого та комунікативного розвитку, а також особливості в соціальному взаємодії дітей з особливими освітніми потребами. Розглядається вплив цих особливостей на процес навчання та соціальну адаптацію дітей у шкільному середовищі.

Рекомендовані джерела

1. Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. URL: www.coe.int/lang-cefr
2. Використання Kahoot у навчально-виховному процесі: веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3Vmanig>
3. Європейське мовне портфоліо (методичний посібник). URL: <http://surl.li/eakzsd>
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення викладання, оцінювання. URL: <https://lenvit.ucoz.ua/ZER.pdf>
5. Мова і міжкультурна комунікація : теорія та практика : колективна монографія / за наук. ред. Н. Сизоненко. Київ: Вид-во Ліра-К, 2020. 256 с.
6. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності : наказ МОН України від 10.12.2021 р. № 1340. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>
7. Цифрова трансформація освіти і науки [Електронний ресурс] : сайт. URL: <https://bit.ly/3iZgvys>
8. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».
9. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та розвитку громадянської освіти в Україні. Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641. Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. 2015. № 8. С. 87–95.

10. Балушок В. Г. Українська національна спільнота: етногенез, історія, етнімія. Біла Церква: видавець О. Пшонківський, 2008. 304 с.
11. Бондаренко Н. Модерна українська ідентичність як основа формування європейськості майбутньої еліти. Обдаровані діти – скарб нації! : матер. III Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 18-23 серп. 2022 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 139–149. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731816>
12. Абетка інклюзивності і толерантності: науково-популярне видання ІГО «Соціальна синергія». Київ: Видавництво «Теза», 2020. 30 с. URL: <https://bit.ly/3FQSmDs>
13. Аксініна І., Войтанішек О., Саніна О. Педагогічний коучинг: новація в шкільному менеджменті. *Директор школи*. Київ: Шкільний світ, 2018. № 23-24. С. 10-20.
14. Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу. URL: <https://bit.ly/3YnKDDS>
15. Андрющенко О. О. Сутність феномену «рефлексивні вміння педагога». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2016. Вип. 51 (104). С. 67-73.
16. Бахтіна Г. П. Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення». URL: <http://kpi.ua/1102-7>.
17. Безпека під час навчання: рекомендації щодо організації укриття. URL: <https://bit.ly/3YITGVN>
18. Бех І. Д. Рефлексія у духовному «Я» особистості. *Рідна школа*. 2011. №8-9. С. 9-14.
19. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти, 2019. 240 с. URL: <https://bit.ly/3WgK1Ou>
20. Богомолець О. В. та ін. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи) : посібник / за ред. Богомолець О.В., Рошіна Г.Г. Київ : Юстон, 2016. 211 с. : іл.
21. Богомольний Б.Р., Кононенко В.В., Чусь П.М. Медицина екстремальних ситуацій: навч. посіб. Одеса: Одеський держ. мед. ун-т, 2001. 412 с. URL: <https://bit.ly/3BypwoI>
22. Богосвятська А., Кудрик Л. Комунікативна компетентність педагога-коуча. *Зарубіжна література в школах України*. 2020. № 4. С. 12-17.
23. Бівол О. С. Проблемно-пошукові методи навчання на уроках у початкових класах як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. *Таврійський вісник освіти*. 2012. № 3 (39). С. 103-107.
24. Васильченко А.А. та ін. Епідеміологія. Київ: Здоров'я, 1993. 464 с.
25. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П., Сущенко І.М. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посіб. / За наук. ред. О.І.Пометун. Харків, 2007. 190 с.
26. Галузяк В. М. Рефлексія у структурі особистісно-професійної зрілості вчителя. *Теорія і практика управління соціальними системами*. Щоквартальний наук.-практ. журнал. Харків : НТУ «ХПІ». 2008. №4. С. 17-25.
27. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія : Вісник НАПН України*. 2009. № 2 (63). С. 51-60.
28. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. № 3. 2008. С. 23-30.
29. Гондарева Г. В. Концепція розвитку емоційного інтелекту старшокласників у навчально-виховному процесі. *Таврійський вісник освіти*, 2013. № 2. С. 260-264.
30. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків: Віват, 2022. 512 с. (Серія «Саморозвиток»).
31. Грицак Я., Комаров О. Шлях становлення української ідентичності. 2021 р. URL: <https://bit.ly/3ERW4L5>
32. Гуревич Р. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2007. С. 38-41.
33. Гусак В.М. Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи.

- Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ: матеріали наук.-практич. конф.* URL: <http://conf.zippo.net.ua/?p=79>
34. Державний стандарт базової загальної освіти : постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
35. Деякі питання організації та проведення супервізії : наказ МОН від 18.10.2019 №1313. URL: <https://bit.ly/3Vm9jeg>
36. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник, 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
37. Дубицкий А.Е., Семенов И.А., Чепкий Л.П. Медицина катастроф. Київ: Здоров'я, 1993. 462 с.
38. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. Харків : Вид. група «Основа». Серія «Золота педагогічна скарбничка». 2009. 176 с.
39. Євтух М. Б., Пінковська Е. А., Черкашина Т. В. Методики особистісно-професійного самовдосконалення суб'єкта педагогічної діяльності на засадах самопізнання : навч.-метод. посіб. : для педагогічних працівників. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2015. 400 с.
40. Євтух М. Б., Черкашина Т. В. Педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення : підручник. Черкаси : Видав. Чабаненко Ю. А., 2017. 348 с.
41. Зеленська Л. Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»). *Молодь і ринок*. № 9(195). 2021 С. 16-20. 28.
42. Зеленська Л. Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2021. Т. 2. С. 95-98.
43. Ілліна О. В. Проблема вмінь, необхідних для організаторської діяльності вчителя, в історії педагогічної думки. *Вісник Житомирського державного педагогічного університету*. 2018. № 24. С. 63-66.
44. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод. посіб. Київ, 2018. 174 с.
45. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посіб. / Авт. укл.: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : АПН, 2002. 136 с.
46. Ісаєва Г. Метод проєктів – ефективна технологія навчання. Підручник для директора. Київ : Плеяди. №9-10. 2005. С.4-10.
47. Календар морально-патріотичних цінностей сучасного школяра: науково-методичний посібник / Н.М. Степанова, В.С. Кудін. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А., 2020. 152с.
48. Калініна Л. М. Реформування освіти в Чеській республіці. Вересень. 2013. № 1-2 (62-63). С. 10-24.
49. Книш І. В. Кліпове мислення як норма та прояв геніальності. Нові виміри духовності на початку ХХІ століття : матеріали VI Міжнародної on-line конференції (24-25 травня 2018 року, Сумський державний університет) / за ред. проф. І. П. Мозгового. Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. С. 48-49.
50. Коберник О. М. Проєктивна педагогіка і національна школа. *Шлях освіти*. 2006. № 7. С. 7-9.
51. Кобинець Я. Підходи Нової української школи, або Шлях до дитячого серця. URL: <https://bit.ly/3Fjy05x>. Дата перегляду: 30.11.2022.
52. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 34-35, ст.458.
53. Козира В.М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навч.-метод. посіб. для вчителів. Тернопіль: ТОКІППО, 2017. 60 с.
54. Коноваленко Ю. Тьютори, Едвайсери, Коучі, Фасилітатори, Ментори, Наставники –

розбираємось хто це. 2017. URL: <https://bit.ly/3UjIRjX>

55. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996. URL: <https://bit.ly/3Wl5vu3>

56. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>

57. Коротун О. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 3 (28). С. 117-129.

58. Костюк А. В. (2014). Емоційний інтелект та шляхи його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*, 2014. № 2. С. 85-89.

59. Кочкурова О. В. Динаміка професійної ідентичності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 12*. Вип. 25 (49). Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. С. 200-205.

60. Кремень В. Г. Світ знання : людина, наука, освіта. Київ : Знання України, 2016. 87 с.

61. Кугуєнко Н.Ф. Активні та інтерактивні методи навчання як фактор забезпечення педагогіки успіху. *Джерело пед. майстерності*. 2008. № 2. С. 32-37.

62. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України Вип. 7*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 370-381.

63. Лук'янова Л. Б. та ін. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2012. 272 с.

64. Любчак Н. М. Проектні технології: сутність та особливості використання у навчальному процесі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Київ, 2014. Вип. 122. С. 144-150.

65. Макаренко В.М., Туманцова О.О. Як опанувати технологію формування критичного мислення. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 320 с.

66. Максименко С. Д. Рефлексія – шлях до продуктивного самовизначення. *Психолог*. 2005. № 1. С. 19-22.

67. Манько В. А. Проблемне навчання як актуальна науково-педагогічна проблема. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. Харків, 2006. Вип. 25. С. 102-106.

68. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в школах у 2022/2023 навчальному році / М-во освіти і науки України. Київ, 2022. URL: <https://bit.ly/3VVlO0D>

69. Модельні навчальні програми. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>

70. Моргун В. Ф. Емоційний інтелект у багатовимірній структурі особистості. *Постметодика*, 2010. № (6)97. С. 2-15.

71. Морзе Н., Базелюк О., Воротникова І., Дементівська Н., Захар О., Нанаєва Т., Пасічник О., Чернікова Л. Опис цифрової компетентності педагогічних працівників. Ел.фахове видання *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 1-53. Київ, 27-28.09.2019. URL: <https://bit.ly/3ineA6B>

72. Москаль Ю. Ідентифікація й ідентичність у суспільному форматі теоретичного аналізу. *Психологія і суспільство*. 2016. № 1. С. 96-112.

73. Мірошник О. Г. Професійно-педагогічна рефлексія у вимірах основних сфер професійної активності вчителя. *Психологія і особистість*. 2015. №1 (7). С. 162-173.

74. Навчальна кінезіологія: проста гімнастика для мозку. URL: <https://bit.ly/3XKqdVt>

75. Навчання, досвід, наставництво. Інформаційний бюлетень *За медичні права*. Квітень 2011. № 4. С. 2-3. URL: <http://lviv.medprof.org.ua/uploads/media/2-3.pdf>

76. Навчаємо мислити критично: посіб. для вчителів / авт-уклад. О.І.Пометун, І.М.Сущенко. Дніпро: ЛІРА, 2016. 144 с.

77. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

78. Овчаренко О.П., Лазар А.П., Матюшко Р.П. Основи радіаційної медицини: навч. посібник. Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2002. 208 с.

79. Онопрієнко О.В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 4. С.36 – 42.
80. Організація і надання першої медичної допомоги населенню в надзвичайних ситуаціях : навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл. II-IV рівня акредитації / В. С. Тарасюк та ін.; ред. В. С. Тарасюк. Вінниця : Нова Книга, 2007. 144 с.: рис., табл.
81. Основи безпеки життєдіяльності в умовах бойових дій : методичні рекомендації для позашкільця / М-во освіти і науки України. Київ, 2022. URL : <https://bit.ly/3VVlO0D>
82. Основи критичного мислення: метод. пос. для вчителів / О.І.Пометун, І.М.Сущенко. Дніпро: ЛПРА, 2016. 156 с.
83. Палько Т. В. Психологічна програма розвитку рефлексії вчителів в умовах післядипломної педагогічної освіти. *Актуальні проблеми психології*. 2014. Т. 1. Вип. 41. С. 163-168.
84. Петрушкевич О. Ненасильницьке спілкування у школі – міф чи реальність? URL: <https://bit.ly/3EWB2eB>
85. Побірченко Н. А. Психодіагностика професійної ідентичності майбутніх вчителів : методичні рекомендації. Київ : БЦФ ТОВ «Дельфін», 2010. 45 с.
86. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. дім «Освіта». 2020. 192 с.
87. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Посібник для вчителя. Київ, 2014. 280 с.
88. Порошенко М. та ін. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
89. Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій : Постанова КМУ від 26.01.2015 р. № 18.
90. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 : наказ МОН від 06.06.2022 № 527 (із змінами, внесеними згідно з наказом МОН від 23.06.2022 №586). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
91. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
92. Про забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 27, ст.218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>
93. Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту : Постанова КМУ від 27.09.2017 №733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>
94. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова КМУ від 09.01.2014 №11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>
95. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 15, ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
96. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
97. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2020, № 31, ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
98. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 05.12.2015 № 389-VIII-XII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

99. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
100. Пучков І. Використання змішаного навчання при підготовці вчителів початкових класів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 260-264.
101. Пітерсон Д. 12 правил життя. Як перемогти хаос/ пер. з англ. Дмитро Кожедуб. 3-тє вид. Київ: Наш формат, 2021. 384 с.
102. Рашевська Н. Змішане навчання як психолого педагогічна проблема. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Педагогічні науки». 2010. Вип. 191. Ч. IV. С. 89-96.
103. Резван О. О. Шляхи вдосконалення професійної рефлексії вчителів проєктних класів «Інтелект України». *Рідна школа*. 2016. №4. С. 65-69.
104. Робінсон К. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. / переклад з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2016. 258 с.
105. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник Київ: СПД-ФО Парашин І., 2011. 101с. URL: <https://cutt.ly/lnUhQDL>
106. Самопізнання і самовдосконалення в схемах, формулах, таблицях: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Е. А. Пінковської, Т. В. Черкашиної. Укладач А. В. Аносова. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.
107. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти : наказ МОЗ України від 25.09.2020 №2205, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 за №1111/35394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>
108. Сенчина Н. Г. Формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2019. 22 с.
109. Скиба М. Цінності в школі – від глухої оборони до навігації в незвіданому. Нова українська школа. URL: <https://bit.ly/3UrXXnA>
110. Скидан М.А., Євдін О.М. , Могильниченко В.М., Горіцький О.В., Жихарєв О.П., Крикун О.М. Дії населення в умовах надзвичайних, несприятливих побутових та нестандартних ситуацій: практичний посібник / за заг. редак. М.А. Скидана. Київ: Атіка, 2007. 92 с.
111. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. *Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції*. Житомир, 2017. С. 21-29.
112. Ставкова С. До питання вивчення та використання супервізії як соціальної технології. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2016. № 3. С. 178-190.
113. Степаненко О.О. Обґрунтування поняття «тьютор» у освітньо-дослідницькому просторі. *Педагогічні науки*, 2018. С. 198-204.
114. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія. Київ : НІСД, 2011. 336 с. URL: <https://bit.ly/3uQpcxT>
115. Стрельников В. Ю. Роль емоційного інтелекту у забезпеченні здоров'я людини. *Постметодика*, 2010. № (6)97. С. 15-21.
116. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»: Підготовлено для проєкту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» / Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект». Київ: Міленіум, 2001. 104 с.
117. Супервізія: професійна підтримка і професійний розвиток педагогів : poradnik для супервізорів (наставників). USAID, 2018. 60 с.

118. Супрунець Т. А. Аксиоматичні ядра головних соціологічних підходів стосовно довіри та довірчих відносин. *Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2013. Вип. 13. С. 43-55.
119. Сікора Я. Інтеграція електронного навчання і дистанційних освітніх технологій в навчальний процес ВНЗ. *Актуальні питання сучасної інформатики*. № 3. С. 92-95.
120. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. Кухаренко та ін. ; за ред. В. Кухаренка. Харків : Міськдрук, 2016. 284 с.
121. Технології професійного розвитку педагогів: методичний порадник / Упорядники: Тамара Михайлівна Сорочан, Марина Іванівна Скрипник; навч.-метод. посіб.; Держ. вищ. навч. зал. «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2016. 231 с. URL: <https://bit.ly/3j19Fso>
122. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. / Наук. ред., передм. О.І.Пометун. Київ: Плейди, 2006. 220 с.
123. Тимошко Г.М. Управління формуванням професійного здоров'я педагогів. *Проблеми освіти*: Наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. Вип. 83. Част. 2. 224 с. С.102-107.
124. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності : наказ МОН України від 10.12.2021 №1340. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>
125. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» / уклад. : Клокар Н.І., Нікулочкіна О.В., Київ, 2018. 6 с.
126. Типові освітні програми. URL: <https://bit.ly/3EW5dlM>
127. Удовиська Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). *Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис*. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. С. 407-416.
128. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі: навч.-метод. посіб. / О.І. Пометун. Київ, 2020. 104 с.
129. Фісун О. В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. Зб. наук. праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С.Сковороди. «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи», 2010. Вип. 34. С.133-139.
130. Цуркан Т. Г., Красій Н. Б. Шлях до успіху особистості – через проблемне навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 10 (54). С. 313-318.
131. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології. Навч. посіб. Київ : Академвидання, 2012. 224 с.
132. Черкашина Т. В. Сучасні педагогічні практики: педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення: навчально-методичний посібник : для педагогічних працівників. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. 162 с.
133. Чернявська А. Емоційний інтелект – запорука успішного навчання. *Молодь і ринок*, 2012. № 12. С. 136-139.
134. Швець, Т. Тьюторські компетенції, або Чому не кожний вчитель може стати тьютором. 2018. URL: <https://bit.ly/3irvxgm>
135. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Переклала з англ. Ганна Лелів. Львів: Літопис, 2018. 296 с.
136. Шуневич О. М. Фасилітативний підхід як умова трансформаційного навчання вчителів у післядипломній освіті. *Суспільні дисципліни як засіб формування цивілізаційної компетентності здобувачів освіти: Матеріали I Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції*. Рівне, 2018. С. 219-224.